

Vlaanderen
is zorgzaam samenleven

Gezinsenquête

Seminarie Statistiek Vlaanderen
7 februari 2023

Veerle Audenaert
Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Afdeling Beleidsontwikkeling

Inhoudstafel

- ▶ **Wat en waarom?**
- ▶ **Doelstellingen**
- ▶ **Werkwijze/aanpak**
- ▶ **Onderzoekopzet**

Wat is de gezinsenquête?

De gezinsenquête is een schriftelijke enquête bij gezinnen met kinderen tussen 0 en 25 jaar met vragen over de thema's gezinsvorming en gezinsontbinding, de combinatie gezin, zorg en werk en opvoeding. Ook het welbevinden komt aan bod. Deze enquête focust op het creëren van een geïntegreerde set van indicatoren voor het gezinsbeleid en zal de minister bevoegd voor gezinsbeleid toelaten om de soms snel veranderende realiteit waarin gezinnen leven beter in te schatten en op te volgen.

Waarom een gezinsenquête in Vlaanderen?

► Voorgeschiedenis:

→ Gezinsconferentie 2012

→ Focus 'Gezin' in VRIND 2013

× Vaststelling dat er onvoldoende systematisch verzamelde gegevens zijn over gezinnen om het gezinsbeleid te stofferen en te evalueren

→ **Begin 2014: 1ste voorstel voor een gezinsenquête**

× Voorbereidend traject met aandacht voor het maximaal aansluiten op bestaande kennis

× Integratie van kennis over verschillende gezinsthema's

× Samenwerkingsverband met Kind en Gezin/EXPOO/Opgroeien

→ Beleidsnota 2014-2019

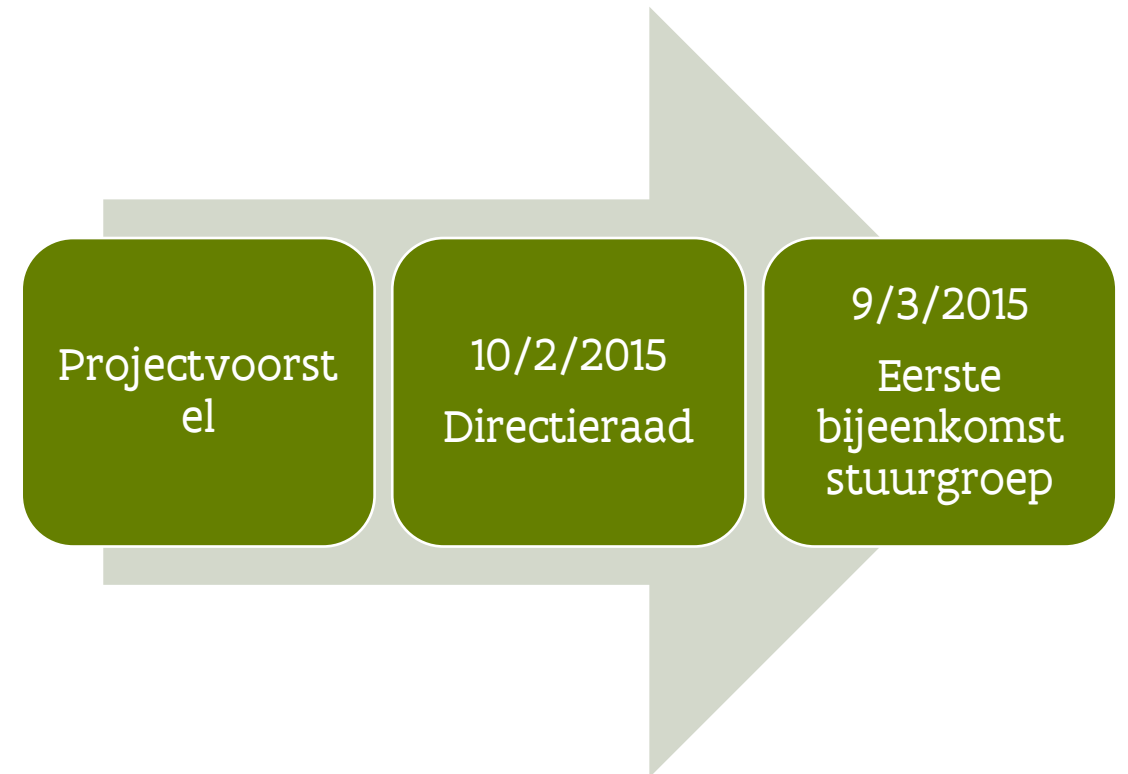

- ▶ **2013 - Decreet houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning**
 - Regelt de werking van de Huizen van het Kind
 - Voor wie? Richt zich tot *gezinnen met kinderen en jongeren*, tot kinderen en jongeren en tot aanstaande ouders. [...] (Art. 4)
 - Doel? (Art. 5)
 - × Draagt bij aan het versterken van de rechten en belangen van kinderen zoals omschreven in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.
 - × *Bevorderen van het welbevinden* van aanstaande ouders en gezinnen met kinderen en jongeren
 - Hoe? Door ondersteuning te bieden op vlak van gezondheid en sociale/informele netwerken, door vroegtijdige opsporing van risico's en problemen, door het versterken van kwetsbare ouders (bestrijding kinderarmoede) en door bij te dragen aan een gezinsvriendelijk klimaat in de samenleving (Art. 5).
 - Wat? Een *universele dienstverlening*, waarbij een basisaanbod dienstverlening wordt aangereikt aan elk kind en elk gezin, [...] een aanbod dat zich aanpast aan *maatschappelijke veranderingen* en dat gedifferentieerde antwoorden biedt, waartoe elke ouder, elk kind, toegang heeft. [...] een kwaliteitsvol en laagdrempelig aanbod *vanuit het perspectief van de beoogde doelgroep*. (Art. 6)

Tweede helft 2014: Voorbereidend traject

- ▶ **Rondgang bij diverse experts en belanghebbenden, zowel binnen de Vlaamse overheid als daarbuiten**
 - Vraag om advies over het voorstel, welke informatie over gezinnen nog nodig is en of men wenst te zetelen in de stuurgroep
- ▶ **Adviezen**
 - Een koppeling realiseren met KSZ-gegevens
 - Focussen op 'beleving', eerder dan op feiten
 - Het **ondersteunen van gezinnen** vormt één van de centrale pijlers van de beleidsnota van onze minister, dus ook in de gezinsenquête

Doelstelling en focus

Doelstelling = werken aan beleidsindicatoren voor het gezinsbeleid

We willen de dagdagelijkse realiteit voor gezinnen in kaart brengen voor wat betreft:

- Dynamieken inzake gezinsvorming en gezinsontbinding
- Opvoeding
- Combinatie gezin, zorg en werk
- Daarnaast nemen we het welbevinden van de ouders mee.
- Wonen/digitale inclusie (vanaf 2021)

Focus: (1) Ondersteuning van gezinnen

(2) In een geïntegreerde benadering → in één enquête

→ laat toe om onderlinge verbanden te leggen

(3) Beleving van ouders

Rol van het wetenschappelijk comité

- ▶ **Maximaal expertise inbrengen door een ruim wet. comité samen te stellen met experts**
 - Dep WVG, Opgroeien (Kind & Gezin/EXPOO), ABB, VSA, KULeuven, PXL Hasselt, VUB, Odisee Kenniscentrum Gezinswetenschappen, Gezinsbond
- ▶ **Voor opmaak en nazicht van de vragenlijst** → vier kleinere, voorbereidende werkgroepen met één of meerdere sessies per module uit de vragenlijst
- ▶ **Voor specifieke opdrachten en problemen: elders expertise zoeken**
 - × Module opvoeding
 - × Specifieke vragen in het vragenboekje, bv. genderidentiteit of betalingsachterstanden en schulden
 - × Nazicht toegankelijk schrijven: vzw Wablieft ...
 - × Weegcoëfficiënten berekenen: VSA
- ▶ **Verschillende leden werken daarnaast mee aan:**
 - het verwerken van de data, het schrijven van rapporten en het uitwerken van beleidsaanbevelingen

Hoe ziet de onderzoeksopzet er uit?

Concept GEZIN

- ▶ **2016: Definitie ‘gezin’ als ‘minstens één volwassene met één kind tussen 0 en 25 jaar met een zorgrelatie’ → beperkte invulling**
- ▶ **MAAR operationalisering is niet haalbaar**
 - Rijksregister: bevat immers geen informatie over zorgrelatie, wel over personen die tot hetzelfde huishouden behoren (domicilie) en wat de verwantschapsrelatie is met de referentiepersoon
 - Gezinnen zijn dan *“huishoudens waarin minstens één meerderjarige (18 jaar of ouder) officieel samenwoont met minstens één persoon jonger dan 25 jaar die **kind** (code 3), **stiefkind** (code 13) of **niet-verwant** is (fameuze code 12 EN ingeval niet-verwant met een leeftijdsverschil van 15 jaar tussen beide), maar ook **kleinkind** (code 5) (meergeneratiegezinnen)”*
- ▶ **Nadeel: NIET in de steekproef opgenomen en vallen dus buiten het steekproefkader**
 1. Kinderen met een andere verwantschapscode (< 0,5%)
 2. Gescheiden ouders waarvan geen enkel (stief)kind zijn of haar domicilie bij deze ouder gevestigd heeft → gescheiden vaders zijn ondervertegenwoordigd

Operationalisering 'gezin' in 2021 verruimd!

▶ Editie 2016: Geen pasklare oplossing voorhanden, maar ...

▶ Editie 2021

→ Werken met een nieuw informatietype in het Rijksregister: **AFSTAMMING IN DALENDE LIJN**

× Context: Wetgeving uit 2013 'administratieve vereenvoudiging'

× ICT-operatie binnen het Rijksregister op basis van het informatietype 'Afstamming in opgaande lijn'

× Afstamming in dalende lijn is bruikbaar bevonden voor steekproeftrekken

→ Selecteren van personen met een kind < 25j, waar dit kind woont is niet belangrijk voor het steekproeftrekken

→ Gevolgen: **15% van de geselecteerde steekproef verschilt t.a.v. 2016**

× Meer alleenstaande ouders, vooral meer alleenstaande vaders

× Maar ook meer ouders wiens kinderen < 25 jaar reeds officieel het huis uit waren gegaan

→ Gemiddeld een wat ouder profiel en lager opgeleid

× Vergelijken met 2016 is mogelijk, maar complexer ...

Wie bevragen?

▶ Bevragen van beide partners in het gezin

→ Waarom?

- × Gezinnen zijn geen 'eenheid' de dag van vandaag, maar een groep van individuen (individualisering)
- × Zinvol bij vragen naar 'beleving', gedrag en de individuele voorgeschiedenis

→ Nadelen?

- × Verwachte hogere non respons bij de steekproefpersoon
- × Risico dat niet beide ouderfiguren de vragenlijst invullen → verwachte hogere non respons bij de partner
- × Risico dat de partner boekje A invult en/of risico dat de steekproefpersoon boekje B invult
- × Meerkost/complexere opvolging veldwerk

→ In 2016 werd de partner bevraagd (vragenboekje A en verkort boekje B voor de partner), in 2021 niet → groot verschil in respons: van 24,3% → 36,9%!

▶ Bevragen van kinderen: wenselijk, maar

- × Onafhankelijke bevraging niet realistisch
- × Kinderen bevragen kan ook maar vanaf 7 à 8 jaar

Steekproef

- ▶ **Rijksregister maakt toevalsteekproeven mogelijk, maar we bereiken niet en deze groepen vallen dus buiten het steekproefkader ...**
 - × Belgen die officieel in het buitenland verblijven
 - × Personen die geen wettige verblijfsvergunning hebben of zonder wettelijke verblijfplaats (domicilie)
 - × Personen die weinig op hun domicilieadres verblijven
- ▶ **9.000 gezinnen met kinderen tussen 0 en 25 jaar selecteren**
- ▶ **Alternerend mannen of vrouwen aanschrijven**
 - **Algoritme uitdenken zodat de technici van het Rijksregister de steekproef kunnen programmeren in hun IT-toepassing!**
- ▶ **Vlaamse Gewest + Nederlandstaligen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**
 - 2016: Technisch mogelijk via de taal waarin de identiteitskaart is uitgereikt
 - × Ter info: gaat om 156 van de 9.000 gezinnen
 - Voor 2021 niet langer mogelijk wegens niet conform AVG → BHG

Hoe bevragen: postenquête, face-to-face of websurvey?

Welke argumenten speelden een rol bij de keuze voor een postenquête?

- ▶ Beperkte beschikbare budget
- ▶ Afwezigheid van interviewereffecten
- ▶ Grotere betrouwbaarheid bij persoonlijke en/of 'gevoelige' vragen
 - Veel vragen naar genderidentiteit, het opvoedgedrag van ouders, de relatie met de partner e.d.
 - Open vragen
- ▶ **Wat met de websurvey al dan niet in combinatie met postenquête?**
 - Enkel websurvey: hoewel goedkoper en vlottere data-invoer → lagere respons dan een klassieke postenquête en veel attritie halverwege + je bereikt niet iedereen + lengte van de vragenlijst speelt in nadeel van een websurvey
 - In combinatie met een postenquête: meerkosten van webapplicatie + complexere veldwerkprocedure + uit vakliteratuur blijkt een lagere respons, maar in de toekomst opnieuw te bekijken

Cross-sectioneel of longitudinaal?

▶ **Voordelen van een longitudinaal design:**

→ Verandering in kaart brengen bij dezelfde respondenten

▶ **Nadelen:**

→ Koppeling met data KSZ wellicht niet mogelijk. JOnG!-onderzoek had bv. geen toelating gekregen om een longitudinaal design te combineren met koppeling KSZ

→ Veel attritie (uitval tussen de bevraging rondes)

× moet dan bij aanvang gecompenseerd worden

× uitbreiding steekproef bij toekomstige golven

→ Verwerking is complexer, sowieso pas verwerking mogelijk na de tweede golf

→ *Specifiek voor gezinsenquête: nadenken over hoe aanstaande gezinnen integreren!*

Kwetsbare gezinnen

▶ Financieel kwetsbare gezinnen

→ Verschillende pistes verkend voor bevraging via het werkveld, maar gestoten op negatief advies van Netwerk tegen Armoede en Steunpunt WVG

→ Alternatieve piste: verkennende studie op data 2016 ... we plannen dit nog verder op te nemen in de nabije toekomst

× Probleem: Welke criteria hanteren voor financiële kwetsbaarheid?

▶ Gezinnen met buitenlandse herkomst

→ Op vraag van Agentschap Binnenlands Bestuur

→ In 2016: een bijkomende steekproef van 2.000 gezinnen met een niet-EU-herkomst

× 494 extra gezinnen met niet-EU-herkomst → mooi onderzoeksrapport over niet-EU-gezinnen!

▶ Samengestelde gezinnen → onderzoeksrapport op data 2016

▶ Alleenstaande ouders → wordt momenteel uitgewerkt

▶ ...

Taal

Koppeling met KSZ-data

▶ Meegenomen bij aanvraag Privacycommissie

→ Toegang tot en bewaren van RRnummer

▶ Onderzoek uitbesteed aan het Steunpunt WVG

→ 'Doorlichting' van de gezinsenquête editie 2016 met het oog op beter insluiten van kwetsbare gezinnen

→ 2 Rapporten van Laure-Lise Robben en Wim Van Lancker

→ Nadelen:

× (te) LANG proces om de koppeling te realiseren

× Data zijn 'ouder' en op geaggregeerd niveau

▶ Resultaten

→ Relevante inzichten, zie www.swvg.be

→ Basissteekproef in 2016 is prima afspiegeling van gezinnen in Vlaanderen, ondanks lagere respons

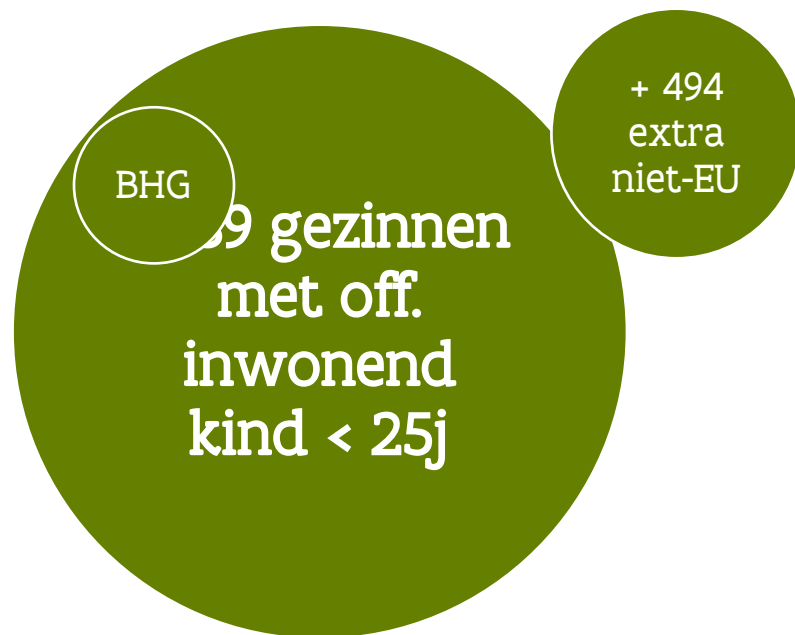
→ MAAR: extra steekproef bij niet-EU-gezinnen heeft een ander profiel

× Idealiter 'apart' verwerken!

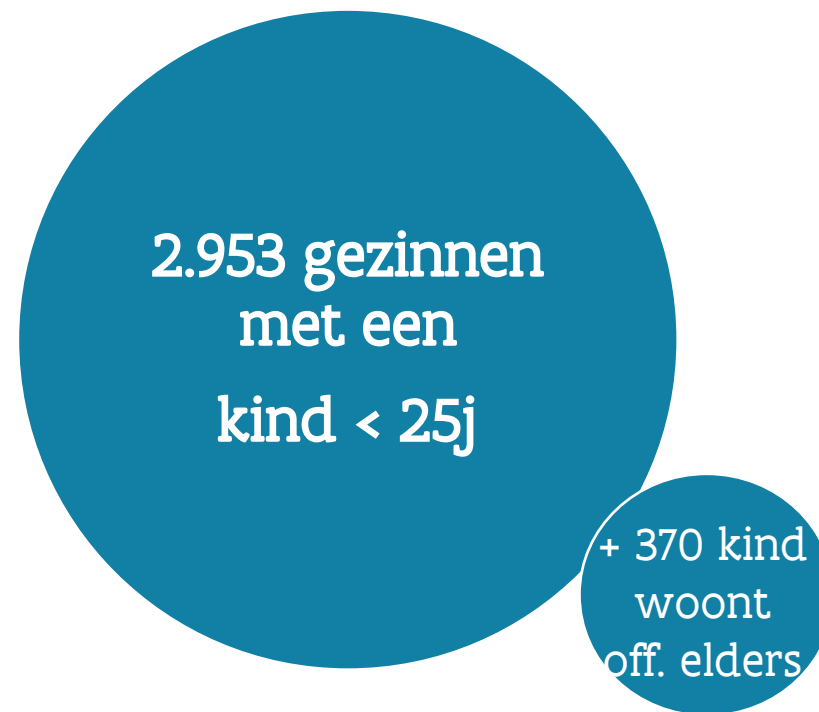

Datastructuur

2016

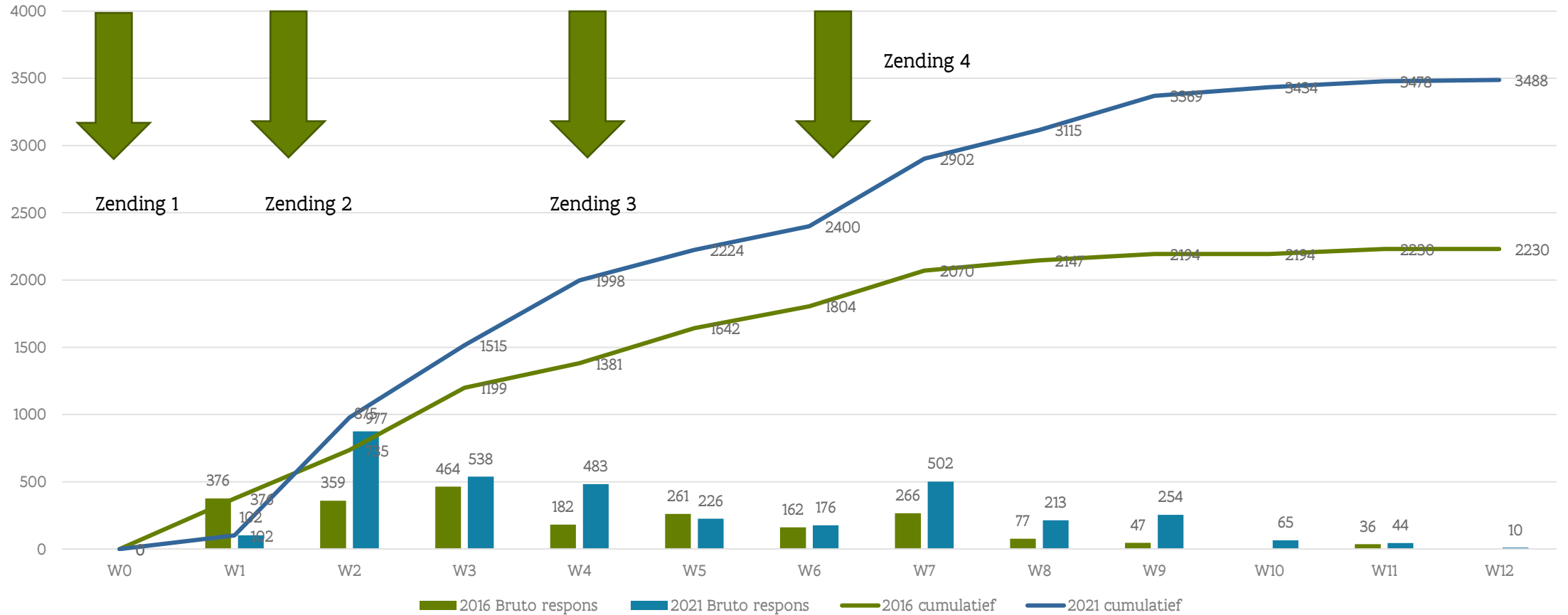
2021

Veldwerk

Verloop van het veldwerk (basisenquête)

Non respons - Waarom nemen steekproefpersonen niet deel?

2021		
	n	%
Ik vind de vragenlijst te lang.	147	29%
Ik vind de vragenlijst te persoonlijk.	139	27%
Ik heb te weinig tijd.	133	26%
Ik doe nooit mee met onderzoek.	105	21%
Ik heb geen interesse in het onderwerp van het onderzoek.	80	16%
Andere reden.	57	11%
Ik ken niet voldoende Nederlands/Frans/Engels.	39	7%
Ik vind de vragenlijst te moeilijk.	31	6%
Ik kan niet meedoen door mijn gezondheid.	18	4%
Mijn partner wil niet dat ik meedoe.	5	1%

Data-invoer

- ▶ **Papieren boekjes → data-invoer → ECHT controle op kwaliteit data nodig!**
 - random 35-tal boekjes nakijken van A tot Z op correcte invoer
 - alle boekjes die < 40% zijn ingevuld
 - boekjes waarvan geboortejaar/geslacht niet strookt met wat we weten uit het RR
- ▶ **2016: inlezen door scanmachine → maar lijkt (?) niet zo te zijn gebeurd**
- ▶ **2021: dubbele invoerprocedure gevraagd, scan + manuele invoer, maar ook hier ...**

- ▶ **Tot 2 keer toe, bij twee verschillende bureaus:**
 - Vraagtekens bij de vooropgestelde data-invoerprocedure
 - Revisie gevraagd + korting op de prijs bedongen → Tijdsverlies

- ▶ **‘Hoe gebeurt deze invoer en controle dan in ander onderzoeken?’**

Representativiteit en weegcoëfficiënten

- ▶ **Geslacht (M/V), leeftijd (in vier klassen), herkomst (Belg, EU+, niet-EU+)**
 - Herkomst conform omzendbrief
- ▶ **Steeds ten aanzien van de ‘geselecteerde steekproef’ (Rijksregistergegevens)**
 - Veeleer om praktische redenen
 - 2021: Te weinig beschikbare informatie over de populatie personen met een kind jonger dan 25 jaar
 - Weegcoëfficiënten
 - × Geslacht x Leeftijd
 - × Herkomst
 - × Gezinstype (niet in 2016)
 - Idealiter:
 - × Werkzaamheid en opleidingsniveau ?!

Hergebruik van data?

- ▶ **Geen toelating om de data op het open data platform van de Vlaamse overheid te plaatsen**
 - Wegens risico op heridentificatie
- ▶ **Onderzoek door derden kan**
 - Via verwerkersovereenkomst of een protocol
 - Stuur een bericht met een beknopte duiding en onderzoeksvraag naar kennisdwvg@vlaanderen.be
- ▶ **Ervaringen die je met ons wilt delen en ook verbeteruggesties zijn altijd welkom**
 - Stuur ons een bericht. Een digitaal overlegmoment is snel geboekt. 😊

Vragen?

Suggesties?

**Meer informatie en
resultaten vind je op
www.gezinsenquête.be**

Gezinsenquête 2021

De samenstelling van het gezin

Veerle Audenaert
Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Afdeling Beleidsontwikkeling

Vlaanderen
is zorgzaam samenleven

Wie behoort tot uw gezin?

- ▶ = *subjectieve of gepercipieerde gezinssamenstelling*
- ▶ Op basis van het gezinsraster - perspectief van respondenten zelf over 'wie volgens hen tot het gezin behoort'
- ▶ Verschillen 2016 – 2021 per categorie
 - Meer respondenten die geen partner of geen kinderen (meer) opgeven
 - Gemiddelde gezinsgrootte = 3,7 (in 2016 was dat 3,9)
 - Door verschil in steekproeftrekken:
 - × 2016 personen bevraagd die officieel samenwonen met een kind jonger dan 25 jaar
 - × 2021 personen bevraagd die een kind hebben jonger dan 25 jaar

Wie hoort volgens u bij uw gezin?				
		2016	2021	sign.
Partner	echtgeno(o)t(e), partner waarmee men wettelijk samenwoont of ongehuwde partner	81,9	76,7	***
Kinderen	eigen kind(eren)	96,8	94,2	
	stiefkind(eren)	6,3	6,1	
	adoptiekind(eren)	0,5	0,5	
	pleegkind(eren)	0,5	0,3	
	Totaal kinderen	99,1	96,2	***
Andere gezinsleden	kleinkind(eren)	0,4	0,1	
	schoonkind(eren)	0,6	0,5	
	(schoon)ouder(s)	1,4	1,9	
	broer(s) of zus(sen)	0,2	0,6	
	ex-partner	0,5	0,7	
	andere verwant(e)(n)	0,2	0,1	
	andere niet-verwant(e)(n)	0,3	0,1	
	Totaal andere gezinsleden	3,4	3,5	n.s.
<i>n</i>		2.136	3.223	

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (Pearson χ^2).
 Noot: Verschillen met 2016 zijn allen te wijten aan de verschillende wijze van steekproeftrekken.
 BRON: GEZINSENQUÊTE 2016-2021

Gezinstype (naar partnerschap)

	gehuwd koppel	ongehuwd koppel	alleenstaande ouder		<i>n</i>
			geen partner	er is wel een partner, maar deze hoort niet bij het gezin	
2016 (min 25-jarige kind woont officieel in)	61,9	20,0	14,5	3,6	2.189
2021 (heeft een kind jonger dan 25 jaar)	51,3	24,7	19,1	4,9	3.236
min 25-jarige kind woont officieel in	56,6	25,0	14,9	3,6	2.876
min 25-jarige kind woont officieel ELDERS	16,6	23,0	47,0	13,4	360

Gezinsvorm

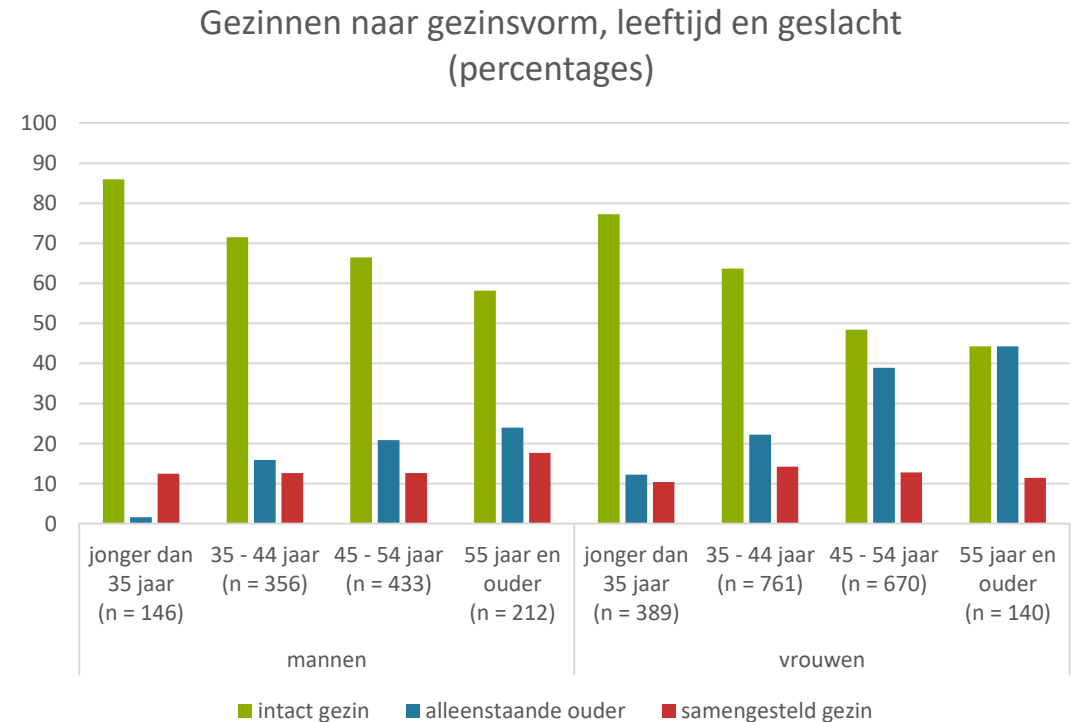
► In welke relatie zijn de kinderen in het gezin gekomen?

- 29,7% heeft één of meer kinderen uit een vorige relatie
- 1,2% heeft kinderen waarvan geen relatie met de andere ouder
- 6,4% heeft stiefkinderen

	Intact gezin	Alleenstaande ouder	Samengesteld gezin	<i>n</i>
2016 (min 25-jarige kind woont officieel in)	71,0	18,2	10,8	2.144
2021 (heeft een kind jonger dan 25 jaar)	64,8	22,2	13,0	3.107
min 25-jarige kind woont officieel in	70,9	18,0	11,1	2.876
min 25-jarige kind woont officieel ELDERS	8,1	61,6	30,3	299

Samengestelde gezinnen

- ▶ **Vrouwen maken minder vaak dan mannen deel uit van een intact gezin (60,2% tegenover 70,1%) en zijn vaker een alleenstaande ouder (27,1% versus 16,6% alleenstaande vaders)**
- ▶ **Verschillen naar leeftijd:**
 - daling van het aandeel intacte gezinnen
 - toename van alleenstaande ouders, vooral bij alleenstaande moeders
 - bij mannen: kleine toename van het aandeel samengestelde gezinnen
- ▶ **Lager opgeleiden zijn vaker alleenstaande ouder of vormen iets vaker een samengesteld gezin**

Waar wonen de gezinsleden?

► Domicilie of wettelijke verblijfplaats

→ 1/8 respondenten (16,5%) geeft aan dat één of meer gezinsleden hun wettelijke verblijfplaats elders hebben

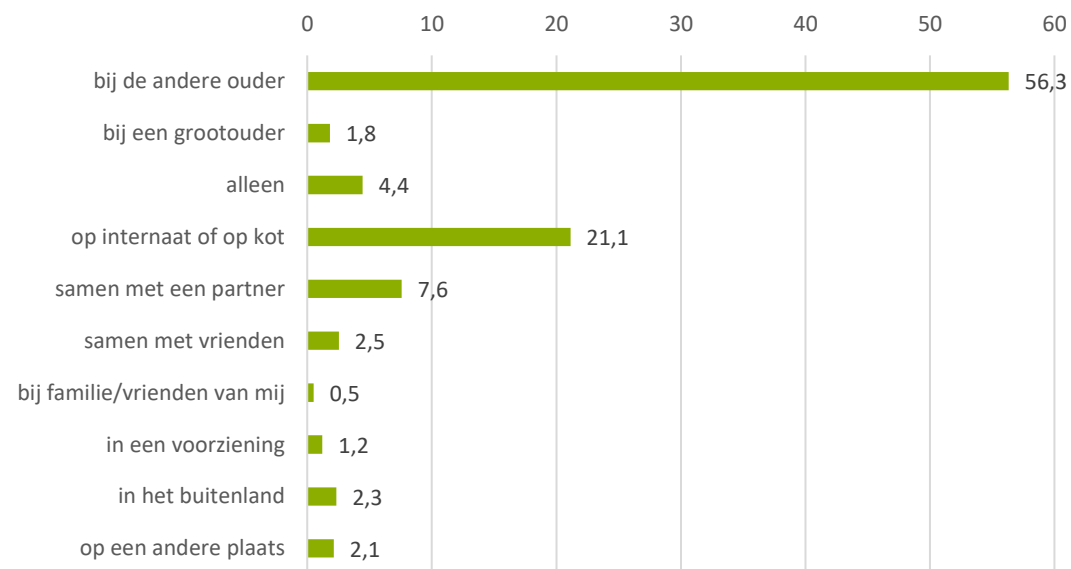
► Feitelijke verblijfplaats

→ 29,2% van de gezinnen heeft één of meerdere gezinsleden die een deel van de tijd elders verblijven

→ toename met 2% ten aanzien van 2016

→ partner: 2,0%; kind(eren) 27,9%

Gezinnen met kinderen met een tweede verblijfplaats, naar de andere verblijfplaats van de kinderen (percentages, n = 989)

Overleden kinderen en kinderen die niet (meer) tot het gezin behoren

- ▶ 3,2% geeft aan één of meerdere kinderen te hebben die zijn overleden
- ▶ 12,0% geeft andere kinderen op, m.a.w. kinderen waarvan men vindt dat ze niet of niet meer tot het gezin behoren

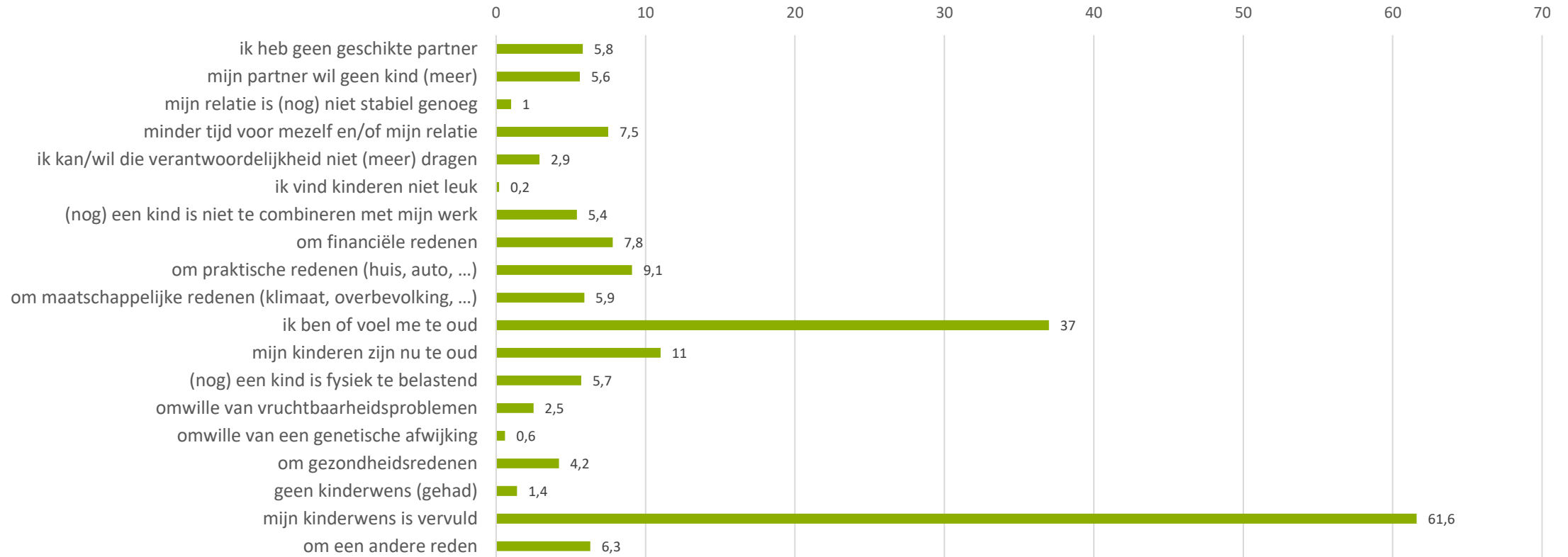
	Heeft u nog kinderen over wie u nog niets invulde bij de vorige vragen?					
	ja	n	ik heb nog kind(eren) uit de huidige relatie	ik heb nog kind(eren) uit een vorige relatie	ik heb nog stiefkind(eren)	n
Totaal	12,0	3.323	3,0	6,4	1,5	3.323
Gezinsvorm	***					
intacte gezinnen	6,8	2.034	3,8	1,4	0,8	2.112
alleenstaande ouders	15,2	568	0,3	9,9	0,7	601
samengestelde gezinnen	18,5	378	1,7	11,6	5,4	394
NVT (geen kinderen (meer) in het gezin)	74,0	106	10,9	47,8	6,5	116

Kinderwens

- ▶ **3,3% verwacht een kind op het moment van bevraging**
- ▶ **11% wilt nog één of meerdere kinderen; 6,6% twijfelt nog en 82,5% geeft aan geen kinderen meer te willen**
- ▶ **Wie heeft nog een kinderwens?**
 - Jongere respondenten: 29,0%
 - Respondenten met een niet-EU-herkomst: 21,8% (m.n. islamieten: 23,4%)
 - Respondenten met een jongste kind in de jongere leeftijdscategorieën: 25,0% voor 0-2-jarigen en 12,8% voor 3-5-jarigen
 - Respondenten met één kind: 17,2%
- ▶ **Waarom wilt men nog kinderen?**
 - Broer of zus voor het kind, een speelkameraadje, een bron van steun en om eenzaamheid tegen te gaan, als kind, maar ook in latere levensfasen ...
 - Groot gezin
 - Verrijking: liefde, men houdt van kinderen, maar kinderen geven ook liefde terug, kinderen zijn leuk, kinderen zijn het mooiste wat er is, kinderen brengen gezelligheid met zich mee, kinderen brengen leven in huis e.d.
 - Gezin is nog niet 'compleet'
 - Kind met de huidige partner

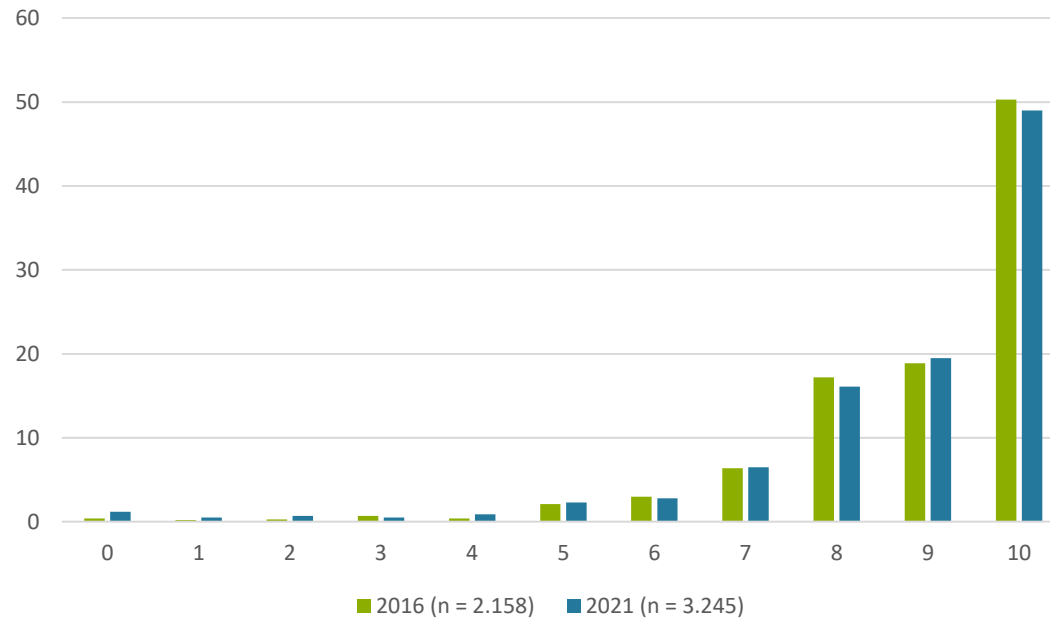
Kinderwens

Redenen om te twifelen of geen kind meer te willen (percentages, n = 3.034)

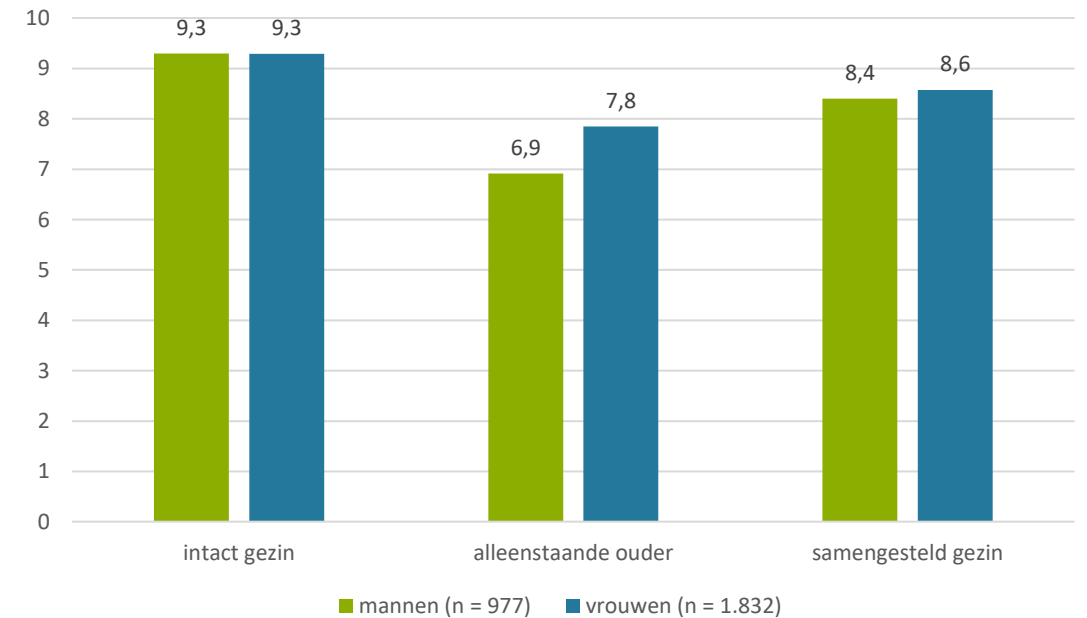

Tevredenheid met de samenstelling van het gezin

Tevredenheid met de gezinssamenstelling, 2016 - 2021
(percentages)

Gemiddelde tevredenheid met de samenstelling van het gezin, naar gezinsvorm en geslacht

Vlaanderen
is zorgzaam samenleven

**Meer (gedetailleerde)
resultaten vind je op
www.gezinsenquête.be**